

Achter pagina.

NAUWE VERWANTEN

De billen van Mokum

Bernard Hulsman bespreekt architectuur die verwant is. Vandaag: cilinders met hellingbanen.

Parkeergarage Marnixstraat, Piet Zanstra.

Erotisch Centrum.

De Amsterdamse burgemeester Halsema is vastbesloten het aantal toeristen op de beroemd-beruchte Wallen te verminderen. Halsema wil de raamprostitutie, de hoofdattractie van de ‘rosse buurt’, drastisch verminderen door een groot aantal peeskamers naar elders te verplaatsen. De eerste stap in de uitvoering van haar plan om het oudste deel van de binnenstad ‘terug te geven aan de Amsterdammers’ heeft ze al gezet: het gemeentebestuur vroeg het Amsterdamse architectenbureau Moke om een ontwerp voor een Erotisch Centrum dat op een nog nader te bepalen locatie buiten het centrum van Amsterdam moet komen.

Uitgangspunt voor het eind vorig jaar gepresenteerde ontwerp van Moke is dat het Erotisch Centrum, net als de Wallen, meer

moet bieden dan alleen prostitutie, leggen Gianni Cito en Jurgen ten Hoeve uit in hun toelichting op hun site: „Bezoekers komen voor een bredere beleving. Een boetiekje, een drankje of hapje, een bioscoop, het draagt allemaal bij aan een sfeer waarin mensen zich prettig voelen, ook als ze geen prostituee bezoeken.”

De bars en bioscoop en andere niet per se met prostitutie verbonden voorzieningen willen de twee architecten onderbrengen in ronde paviljoens in de onderbouw van het Erotisch Centrum. Voor het hoerenlopen moeten de bezoekers een hellingbaan op, die langs zo’n honderd peeskamers voert. Die worden, samen met onder meer een ‘huiskamer’ voor de prostituees, kantoorruimtes en een dokterpost, ondergebracht in een toren van twee met elkaar versmolten cilinders.

Met het ontwerp voor het Erotisch Centrum grijpt Moke-architect Gianni Cito terug op zijn nooit gerealiseerde ontwerp voor de verbouwing van twee in onbruik geraakte suikersilo’s in Halfweg tot cultuurcentrum. In dit ontwerp, waarmee hij in 2001 de Prix de Rome won, stelde Cito voor om aan de bestaande betonnen cilinders een derde toe te voegen en ze alle drie van binnen te voorzien van hellingbanen die langs verschillende ruimtes lopen.

Voor zijn ontwerp van de verbouwing van de cilinders was de beroemdste cilinder met hellingbaan, Frank Lloyd Wrights Guggenheim Museum in New York, ongetwijfeld een van de bronnen van inspiratie. Maar nog meer dan op het Guggenheim lijkt de peestoren van Moke nu op de twee prachtige cilinders waarin auto’s op- en neerrijden in de par-

keergarage in de Amsterdamse Marnixstraat.

De betonnen garage aan de rand van de Jordaan is een van de brutalistische kolossen die architect Piet Zanstra (1905-2003) begin jaren zeventig bouwde in Amsterdam. Verschillende van Zanstra’s giganten kregen bijnamen. Zo kwam zijn in 1994 gesloopte Burgemeester Tellegenhuis, een bijna tweehonderd meter lang kantoorgebouw met een betonnen rastergevel in de Jodenbreestraat, bekend te staan als het Maupoleum, naar de projectontwikkelaar Maup Caransa. De parkeergarage aan de Marnixstraat kreeg al gauw na de oplevering in 1971 de bijnaam ‘de billen van Zanstra’. Als het Erotisch Centrum van Moke architecten wordt gebouwd, dan zal het niet lang duren voordat een grapjas op het idee komt het ‘de billen van Mokum’ te noemen.

WOORD

Saudade is van de Portugezen

Elk woord heeft weerklink. Zou de ziel van een volk in de taal besloten liggen? *Sophie van der Stap* over ‘saudade’.

De Portugese schrijver Fernando Pessoa, die in Lissabon onder een hemel van onverschillige sterren leefde, schreef dat alleen Portugezen *saudade* kunnen voelen, omdat alleen Portugezen een woord hebben om te zeggen dat ze *saudades* hebben. Saudade: melancholie, weemoed. Saudade is niet alleen maar bitter. Het drukt dan wel een verlangen uit naar iets wat geweest is, maar ook naar het koesteren ervan. Saudade komt van het Latijnse *solitas*, wat eenzaamheid betekent, en *saudar*: groeten, herkennen.

Het woord *saudade* stond in 2004 volgens de BBC op de zevende plek van moeilijkst vertaalbare woorden ter wereld, één plaats lager dan ons ‘gezellig’. Woorden die zich moeilijk laten vertalen suggereren een wezenlijk verschil tussen volkeren onderling. Saudade is van de Por-

tugezen, gezelligheid van de Nederlanders.

Zou de ziel van een volk echt in de taal besloten liggen? Ik vind het moeilijk te accepteren. Of mag er in Portugal gewoon meer melancholie zijn? Op oudejaarsnacht, voor velen een moment doordrenkt van weemoed, sprak ik een vriend die de jaarwisseling doorbracht in de stad van Pessoa, in gezelschap van muzikanten. Zij speelden veertien liederen lang klaagzangen, geheel binnen de traditie van de zogenoemde nationale muziek, de fado. Van teksten als „de mooiste manier om te lijden en te sterven” kreeg niemand tranen. Er werd geluisterd, het werd mooi gevonden en er werd vervolgens geproost.

Steven Pinker, een taalkundige die zich liet beïnvloeden door Noam Chomsky en die ik graag lees, stelt: „*Language is not so much a creator or shaper of human nature so much as a*

window onto human nature.” Ik moet denken aan emoties die we liever wegstoppen, zoals schuld en schaamte, en dan in het bijzonder aan de collectieve schuld en schaamte van een natie, een gevoel dat liever onbenoemd blijft.

In het Duits is hier een woord voor, *Vergangenheitsbewältigung*: „De Duitse worsteling om in het reine te komen met het meestal nationaalsocialistische verleden”, schrijft Wikipedia. Het woord viel al regelmatig in toespraken van de eerste bondsprezident van Duitsland, Theodor Heuss, in de jaren vijftig. Maar over de worsteling zelf werd decennialang gezweigd. Er waren meerdere generaties voor nodig om deze weggestopte gevoelens te bespreken. Wat mij doet concluderen dat deze non-woorden, net als onze individuele geheimpjes, de échte kijker in de ziel van een volk zijn.

IKJE

Gezellig

Met mijn oppaskindje struin ik van school richting zijn huis. Vol enthousiasme vertelt hij over zijn kat Boe die soms wat agressief is, dat hij met taal en rekenen twee klassen voorloopt en dat hij weet dat Biden van Trump gewonnen heeft, maar dat Willem-Alexander ze allebei keihard zou innemen. Hij is tien, maar lijkt gevorderd in meer dan taal en rekenen alleen.

Ik vraag of hij een mooie kamer heeft en of hij die moet delen. „Ik heb een héle mooie kamer”, zegt hij. „Helemaal voor mij alleen! En allebei mijn zusjes ook. Maar mijn ouders niet, die slapen samen. Vinden ze gezellig.”

Florien Offergelt

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. ik@nrc.nl

Saudade